

د سالم پوهنتون
د شرعياتو پوهنځی
د فقه او قانون ماستري پروگرام

افغانستان اسلامي امارت
د لوړو زده کړو وزارت
د علمي چارو معینیت

د پنځو په مېړاث کې د شریعت مقاصد

(د ماستري رساله)

محصل : خليل الرحمن "صديقي"

اشراف : استاد وزير محمد "سعيدى"

سنه ۱۴۰۲ هـ ش موافق ۱۴۴۵ ق

د سلام پوهنتون
د شرعياتو پوهنځي
د فقه او قانون ماستري پروگرام

افغانستان اسلامي امارت
د لوړو زده کړو وزارت
د علمي چارو معينيت

د پنځو په مېراث کې د شريعت مقاصد

(د ماستري رساله)

محصل : خليل الرحمن "صديقي"

اشراف : استاد وزير محمد "سعيدى"

سنة ۱۴۰۲ هـ ش الموافق ۱۴۴۵ ق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلام پوهنتون

علمي معاونيت

د فوق ليسانس برنامو آمریت

د شرعيات او قانون پوهنځی

د فقهي او قانون ماستري برنامه

تصديق پانه

بناغلی (خلیل الرحمن) د (محمد صدیق) زوی د ID: SH-MSF-S1401-901 نمبر لرونکی، د فقهي او

قانون د (لسمی) دورې محصل، خپله د ماستري مرحلې رساله چې عنوان يې دی:

(د ښځو په ميراث کې د شريعت مقاصد)

په ۱۴۰۴/۱۱/۱۹ هـ ل نېټه برياليتوب سره دفاع کړه او د حکم پلاوي د ارزونې پر بنسټ د ۹۹ (نمره)

په عدد) نور و دو (نمره په حروفو) ور وگرځېد، له الله تعالی څخه ورته د لازیاتي بریا غوښتونکي یو.

د حکم پلاوي غړي:

ردیف	داستاډ نوم	مسئولیت	لاسلیک
۱	دکتور نجیب الله صالح	د حکم پلاوي غړی	
۲	دکتور عبدالملک ثاقب	د حکم پلاوي غړی	
۳	استاد وزیر محمد سعیدی	لارښود او د حکم پلاوي مشر	

علمي مرستیال

د فوق ليسانس برنامو آمر

د بحث خلاصه

دا بحث د بنځو د میراث او په هغه کې د شریعت د مقاصدو په هکله ترتیب شویږي، چه د ډیرمشفق او مهربانه محترم استاد وزیر محمد (سعیدی) تر اشراف او لارښوونې لاندې ترتیب او تکمیل شوه چه خلاصه په لاندې توگه ده:

۱. په دې بحث کې به د میراث او مقاصدو پیژندنه، اهمیت، ضرورت، په تفصیلي ډول بیان شوی دی.
۲. په دې بحث کې د میراث ارکان، شرایط، اسباب، دلایل، موضوع، غرض، فضیلت، شرف، د اسلامي شریعت د نورو شرائعو څخه امتیازات، سرچینه، اهم اصطلاحات، د میراث تاریخچه په تفصیل ذکر شوی دي.
۳. په دې بحث کې د دې پوښتنې ځواب چه ولې د اسلام مقدس دین بنځو ته د نارینه په تناسب نیمایي میراث ورکړی دی.
۴. همدا رنگه په دې بحث کې د رسالې د لیکلو میتود، مشکلات، د میراث حالات، او د بنځو په میراث کې د شریعت مقاصد، د مستشرقینو او د هغوی عقاید او اعتراضات، او په پای کې د ټول بحث نتیجه، وړاندیز په تفصیلي شکل ذکر شوی دی.

فهرست

.....	دالی
Error! Bookmark not defined.....	منه
.....	د بحث خلاصه
Error! Bookmark not defined.....	مقدمه
Error! Bookmark not defined.....	د موضوع پېژندنه:
Error! Bookmark not defined.....	د موضوع اهمیت
Error! Bookmark not defined.....	د موضوع د غوره کولو اسباب
Error! Bookmark not defined.....	د تحقیق اصلي پوښتنې
Error! Bookmark not defined.....	د مېراث او د شریعت د مقاصدو په هکله مخکېني تحقیقات او د تحقیق ضرورت او نوښت
Error! Bookmark not defined.....	not defined.
Error! Bookmark not defined.....	پخواني تحقیقات
Error! Bookmark not defined.....	د تحقیق مواد
Error! Bookmark not defined.....	د تحقیق روش او مشکلات
Error! Bookmark not defined.....	خطه (پلان)
Error! Bookmark not defined.....	لومړي فصل د ښځو میراث او د شریعت د مقاصدو فلسفه
Error! Bookmark not defined.....	لومړی مبحث: د ښځو د میراث پېژندنه
Error! Bookmark not defined.....	لومړي مطلب: اهم اصطلاحات
Error! Bookmark not defined.....	دویم مطلب: د میراث د علم مبادئ
Error! Bookmark not defined.....	دریم مطلب: د ښځو د میراث اصطلاحي او فقهي تعریف
Error! Bookmark not defined.....	دویم مبحث: د ښځو د میراث فلسفه، مقاصد او تطبیقي ابعاد
Error! Bookmark not defined.....	لومړی مطلب: د ښځو د میراث تاریخي وضعیت
Error! Bookmark not defined.....	دویم مطلب: د ښځو د میراث فلسفه او شریعت مقاصد
Error! Bookmark not defined.....	دریم مطلب: د میراث حکمت او اهمیت د شریعت له نظره
Error! Bookmark not defined.....	دریم مبحث: د ښځو د میراث تاریخچه
Error! Bookmark not defined.....	لومړی مطلب: د اسلام څخه د مخه د ښځو میراث
Error! Bookmark not defined.....	دویم مطلب: په ځینو موجوده ټولنو کې د ښځو میراث
Error! Bookmark not defined.....	درېیم مطلب: په اسلامي شریعت کې د ښځو میراث
Error! Bookmark not defined.....	څلورم مطلب: د اسلامي شریعت د نورو قوانینو څخه امتیازات
Error! Bookmark not defined.....	پنځم مطلب: د اسلام په مقدس دین کې ښځینه و ته د میراث د ورکړې دلیلونه
Error! Bookmark not defined.....	defined.
Error! Bookmark not defined.....	څلورم مبحث: د شریعت مقاصد

Error! Bookmark not defined..... لومړی مطلب: د مقاصدو تعريف

Error! Bookmark not defined..... درېيم مطلب: د مېراث په باب د ضروري مصالحو تحقق

Error! Bookmark not defined..... څلورم مطلب: د حاجيه مصالحو تحقق

Error! Bookmark not defined..... پنځم مطلب: د تحسیني مصالحو تحقق

Error! Bookmark not defined..... شپږم مطلب: د مېراث فلسفه او معيار

Error! Bookmark not defined..... دويم فصل د مېراث حالات او د شريعت مقاصد

Error! Bookmark not defined..... لومړي مبحث : د بنځېنه ؤ د مېراث حالات او د شريعت مقاصد

Error! Bookmark not defined.. لومړي مطلب : د لور د مېراث حالات او په هغې کې د شريعت مقاصد

Error! Bookmark not defined. دويم مطلب : د ځوی لور(لمسی) د لورگانو په شان ده خو دوي شپږ حالتونه لري: Error! Bookmark not defined.

Error! Bookmark not defined... دريم مطلب : د مور د مېراث حالات او په هغې کې د شريعت مقاصد: Error! Bookmark not defined...

Error! Bookmark not defined. څلورم مطلب: د خویندو د مېراث حالات او په هغې کې د شريعت مقاصد Error! Bookmark not defined.

Error! Bookmark not defined..... پنځم مطلب: د نیا د مېراث حالات او په هغې کې د شريعت مقاصد

Error! Bookmark not defined. شپږم مطلب: د ښځې(زوجي) د مېراث حالات او په هغې کې د شريعت مقاصد Error! Bookmark not defined.

Error! Bookmark not defined. دويم مبحث : د مېراث په هکله د اسلامي شريعت او نوروقوانينو تر مېنځ مقارنه Error! Bookmark not defined.

Error! Bookmark not defined..... لومړي مطلب : په اسلامي شريعت کې د بنځېنه ؤ مقام او مرتبه

Error! Bookmark not defined..... دويم مطلب : د اسلامي نظام او موجوده غير اسلامي نظامونو تر مېنځ د ښځې د مېراث په هکله مقارنه

Error! Bookmark not defined.....

Error! Bookmark not defined..... د دويم فصل خلاصه

Error! Bookmark not defined..... د لومړي او دويم فصلونو ترمينځ اړيکه

Error! Bookmark not defined..... دريم فصل د مېراث په مسئله د مستشرقينو اعتراضات او جوابات

Error! Bookmark not defined..... لومړي مبحث: مستشرقين

Error! Bookmark not defined..... لومړي مطلب: استشرق څه ته وايي

Error! Bookmark not defined..... دويم مطلب: د استشرق تاريخچه

Error! Bookmark not defined..... دريم مطلب: د مستشرقينو عقیده ډلې او قسمونه

Error! Bookmark not defined..... دويم مبحث: د مستشرقينو اعتراضات

Error! Bookmark not defined..... لومړي مطلب: د مستشرقينو اهداف او مقاصد

Error! Bookmark not defined..... دويم مطلب: د مېراث په مسئله د مستشرقينو اعتراضات

Error! Bookmark not defined..... دريم مطلب: د مستشرقينو اعتراضات ځوابونه او هغه حالت چه بنځېنه پکې د نارينه ؤ په شان مېراث اخلي

Error! Bookmark not defined.....

څلورم مطلب: هغه حالات چه ښځېنه د نارينه و څخه زيات يا كم مېراث اخلي **Error! Bookmark not defined.**

پنځم مطلب: هغه حالت چه ښځېنه پکې مېراث اخلي او نارينه و ته نه ورکول کېږي **Error! Bookmark not defined.**

شپږم مطلب : د ښځو په هکله د نبي صلی الله عليه وسلم توصيات او ټينگار **Error! Bookmark not defined.**

نتیجه: د اسلامي شريعت د ټولنيزو حقونو او ښځو د کرامت تثبيت.....٤

ملخص البحث..... **Error! Bookmark not defined.**

دقرآنی ایتونو فهرست..... **Error! Bookmark not defined.**

د نبوي احاديثو فهرست..... **Error! Bookmark not defined.**

د اعلامو فهرست..... **Error! Bookmark not defined.**

مصادر او مراجع.....^٨

Summary of the Research..... **Error! Bookmark not defined.**

نتیجه: د اسلامي شريعت د ټولنيزو حقونو او ښځو د کرامت تثبيت

ولله الحمد اولاً و آخراً

اسلامي شريعت د انسانانو د کرامت، مساوات، او ټولنيزو حقونو يو جامع او متوازن نظام وړاندې کوي. د نصوصو او فقهي اصولو پر اساس، هر انسان لاندې حقونه لري:

١. انساني کرامت او مساوات: اسلام ټولو انسانانو ته عزت او کرامت ورکړی دی، پرته له جنس، قوم يا نسل څخه:

• { وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ } (١).

د آدم اولاد ته عزت ورکړل شوی.

• { إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ } (٢).

تر ټولو عزتمند د الله په نظر هغه دی چې تر ټولو ډیر تقوا ولري.

^١ : سورة الاسراء اية نمبر (٧٠).

^٢ : سورة الحجرات اية (١٣).

• ((لا فضل لعربي على أعجمي، ولا أبيض على أسود إلا بالتقوى))

د فضيلت اساس يوازي تقوا ده.

• ((النساء شقائق الرجال)) بنخي د نارينه و خويندي دي.

۲. کورنۍ، ټولنه او مسؤليتونه:

اسلام د انساني اړيکو او ټولنيز عدالت ارزښت په ګوته کوي:

- ((الخلق كلهم عيال الله، وأحبهم إليه أنفعهم لعياله)) ټول مخلوق الله جل جلاله ته محتاج دي ، او تر ټولو ګټور هغه دي چي د الله جل جلاله مخلوق ته ګټه رسوي.
- د کورنيو حدود رعايت، لکه { لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ ... }^(۱)
- د چا کورونو ته د کور د خاوند له اجازې پرته مه ننوزئ.
- د وبائي ناروغيو په وخت کې قرنطين رعايت (حديث: ((إذا سمعتم بالطاعون بأرض فلا تدخلوا عليها...))^(۲) د ټولني د حفاظت لپاره.

۳. د ښخو حقوق او اقتصادي استقلاليت:

- د ميراث حقونه د عدالت او ضرورت پر اساس تخصيص شوي.
- د واده په تصرفاتو کې د ښخي رضا او مشوره تضمين شوې: ((أمروا النساء في بناتكن))^(۳)، ((البكر تستأذن ... والثيب أحق بنفسها))^(۴).
- د ښخو او نارينه ترمنځ اهليت او مسؤليتونه د جنسيت له امله توپير نه لري.
- د اقتصادي استقلال او د انفاق مسؤليت د نارينه په غاړه دی: (الغنم بالغرم).

۴. انساني آزادۍ او عقیده:

- { لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ } په دين کې اکراه نشته.
- { أَقَانَتْ تُكْرَهُ النَّاسَ ... } خلک مجبور نه دي چي ايمان راوړل شي.

۵. ټولنيز عدالت او فقهی اصول:

- مېراث، قواميت، او مسؤليتونه د قرآني نصوصو او فقهی قاعدو مطابق دي.

^۱ :سورة النور آية (۲۷).

^۲ : الجمع بين الصحيحين البخاري ومسلم ج ۳ ص ۲۵۷.

^۳ : مصنف ابن عبد الرزاق ج ۶ ص ۱۴۸ حديث نمبر ۱۰۳۱۰.

^۴ : صحيح البخاري ج ۶ ص ۲۵۵۶ حديث نمبر ۶۵۷۰.

- د ښځو او نارینه ترمنځ توپيرونه يوازې د ضرورت، عدالت، او مسؤليت د اصولو له مخې دي.

۶. تاريخي پرتله:

- د جاهليت، رومي او اروپايي قوانينو په پرتله، اسلام ښځو ته بشپړ کرامت، حقونه، او اقتصادي او ټولنيز استقلال ورکړی.
- د اسلامي تاريخ مثالونه لکه عايشه رضي الله عنها، حفصه رضي الله عنها او بلاندي روايتونه څرگندوي چې ښځې تعليم، مشوره، او خپل ځان په تصميم کې حق لري.

پايله:

اسلام د انسانانو د ټولنيزو حقونو، ښځو د کرامت، او ټولنيز عدالت يو جامع نظام وړاندې کړی دی. هر فرد په کورنۍ او ټولنه کې د کرامت، مسؤليت، او حقوقو سره سم ژوند کوي، او د عدالت او مساوات اصول د نصوصو او فقهي قواعدو په رڼا کې تضمين شوي دي.

وړاندیز:

الحمد لله، په افغانستان کې اسلامي امارت حاکم دی، د دین د خپرولو او تبلیغ زمینه بڼه مساعده ده، که هغه د درس او تدریس د لارې وي، که د وعظ او تبلیغ د لارې وي، که د ارشاد او تنویر د لارې وي، د مدرسې، مکتب، پوهنتون، یا د تصوف او عرفان د لارې وي، که د تحریر، مېډیا او کنفرانسونو د لارې وي، دا چې د مېراث علم د عقیدې د علم وروسته په لومړیو کې شرف او عزت لري، د خلکو ضرورت ورته ډیر زیات دی؛ ځکه چې نصف العلم دی، او بالخصوص د ښځو مېراث د ډیر زیات اهمیت څخه برخوردار دی.

د اسلام د پښتو د خلکو د کمې خبرتیا څخه په استفادې د مقدس دین په اړه اعتراضات کوي، او هڅه کوي چې د مسلمانانو په زړونو کې شکونه او شبهات پیدا کړي.

په همدې اساس، وړاندیز دادی چې د اسلامي امارت واکمني مراجع باید:

- متعلمین، محصلین، د مدارسو شاگردان په هره سویه کې د مېراث د علم سره اشنا کړي.
- په پورته صنفونو کې د مېراث علم د اصلي او لازمي مضمون په توګه حتمي او ضروري ولولي.
- عامو مسلمانانو ته روښانه کړي چې ښځې ستاسې خويندې، مېندې او لویه دي، ستاسې سره په مېراث کې شریکې دي، او د کمونستانو د عقیدې په شان چې وايي: “که ښځو ته مېراث ورکړل شي نو سرمایه به وپاشل شي”، حقیقت داسې نه دی.

د مثال په توګه، که هر ورور خپلې خور ته مېراث ورکړي او خور یې هم قبض او خپل کور ته انتقال کړي، نو د ورور کور ته هم یوه ښځه د کور ودانې په توګه راتلونکې ده. نو په دې کې د سرمایې پاشل متصور نه دی، او د هیچا تاوان نه کېږي.

په دې توګه، که ښځو ته د مېراث ورکړه عملي شي، یو طرفته به د الله ﷻ حکم پرځای او عملي شوی وي، او د بل طرف څخه به د ښځو حقوق ادا شوي وي.

که د امر بالمعروف او نهی عن المنکر، ارشاد، حج او اوقاف، د اطلاعاتو او کلتور، د لوړو زده کړو او معارف وزارتونه او ستره محکمه په دې کار کې په اخلاص سره همکاري وکړي، نو مسئله به په ډیره بڼه توګه حل شي. په خورا درنښت،

خلیل الرحمن صدیقی

د سلام پوهنتون، د فقه او قانون

ماستري پروګرام محصل

مصادر او مراجع

١. القرآن الكريم.
٢. الأمدي، أبو الحسن علي بن أبي علي الثعلبي (ت ٦٣١هـ)، الإحكام في أصول الأحكام.
٣. أحمد بن حنبل، مسند أحمد، القاهرة، ط ١، ١٤١٦هـ.
٤. أحمد نكري، قاضي عبد النبي، جامع العلوم في اصطلاحات الفنون، بيروت، ١٤٢١هـ.
٥. ابن الأثير، النهاية في غريب الحديث (إن وُجد ضمن استعمالك).
٦. ابن المنذر، الإجماع، دار المسلم، ١٤٢٥هـ.
٧. ابن جبرين، عبد الله، شرح عمدة الأحكام (دروس صوتية).
٨. ابن حبان، صحيح ابن حبان، مؤسسة الرسالة، ١٤٠٨هـ.
٩. ابن حزم (إن استعملته).
١٠. ابن رشد الحفيد، بداية المجتهد ونهاية المقتصد، القاهرة، ١٤٢٥هـ.
١١. ابن رشد، البيان والتحصيل، بيروت، ١٤٠٨هـ.
١٢. ابن سيده المرسى، المخصص، بيروت، ١٤١٧هـ.
١٣. ابن عاشور، مقاصد الشريعة الإسلامية، تونس، ١٩٨٤م.
١٤. ابن عبد الرزاق الصنعاني، المصنف، القاهرة.
١٥. ابن عابدين، رد المحتار على الدر المختار، بيروت، ١٤١٢هـ.
١٦. ابن عرفة الرصاع، شرح حدود ابن عرفة.
١٧. ابن قدامة، المغني، القاهرة.
١٨. ابن ماجه، سنن ابن ماجه، بيروت.
١٩. ابن منظور، لسان العرب، بيروت، ١٤١٤هـ.
٢٠. ابن تيمية، مجموع الفتاوى.

ب

٢١. البغوي، مشكاة المصابيح، بيروت، ١٩٨٥م.
٢٢. البسام، عبد الله، توضيح الأحكام من بلوغ المرام، مكة.
٢٣. بدائع الصنائع، الكاساني، بيروت.

ت

٢٤. الترمذي، سنن الترمذي، مصر.
٢٥. التهانوي، كشاف اصطلاحات الفنون.
٢٦. التويجري، موسوعة الفقه الإسلامي.

ج

٢٧. الجرجاني، التعريفات، بيروت.

ح

٢٨. الحصني، كفاية الأخيار، دمشق.
٢٩. الحلبي (ابن الشحنة)، لسان الحكام.

د

٣٠. الدارمي، سنن الدارمي.
 ٣١. الدرداكة، ياسين أحمد، الميراث في الشريعة الإسلامية.
 ٣٢. الدسوقي، حاشية الدسوقي.
 ٣٣. الديب، عبد العظيم، فريضة الله في الميراث.

ر

٣٤. الرملي، نهاية المحتاج.

ز

٣٥. الزحيلي، وهبة، الفقه الإسلامي وأدلته.
 ٣٦. الزرقاني، شرح مختصر خليل.
 ٣٧. الزيلعي، تبين الحقائق.

س

٣٨. السرخسي، المبسوط.
 ٣٩. السباعي، مصطفى، شرح قانون الأحوال الشخصية.
 ٤٠. السيد سابق، فقه السنة.

ش

٤١. الشاطبي، الموافقات و الاعتصام.
 ٤٢. الشافعي، مسند الإمام الشافعي.
 ٤٣. الشعراوي، مكانة المرأة في الإسلام.

ص

٤٤. الصابوني، الموارد في الشريعة الإسلامية.

ع

٤٥. عبد السلام، عز الدين، قواعد الأحكام في مصالح الأنعام.
 ٤٦. عبد العاطي، المقاصد الشرعية وأثرها في الفقه الإسلامي.
 ٤٧. عبد الباقي، مصباح الله، مذكرة في مقاصد الشريعة.
 ٤٨. عمارة، محمد، التحرير الإسلامي للمرأة.

ف

٤٩. الفرغاني (المرغيناني)، الهداية.

ق

٥٠. القزويني، سنن ابن ماجه.
٥١. قونوي، أنيس الفقهاء.

ك

٥٢. الكاساني، بدائع الصنائع.

م

٥٣. الماوردي، الحاوي الكبير.
٥٤. مسلم، صحيح مسلم.
٥٥. المرسى (ابن سيده)، المخصص.
٥٦. المعجم الوسيط، مجمع اللغة العربية.

ن

٥٧. النسائي، السنن الكبرى.
٥٨. النسفي، تفسير النسفي.
٥٩. النووي، روضة الطالبين.

هـ

٦٠. الهداية، المرغيناني.

و

٦١. عورتاني، ورود عادل، أحكام ميراث المرأة.

ي / نور

٦٢. ندوي، أبو الحسن علي، مكانة المرأة في الإسلام.

انترنتي ماخذونه:

٦٣. Mark Cartwright, *Women in Ancient Greece*, World History Encyclopedia.
٦٤. صابر أحمد طه، نظام الأسرة في اليهودية والنصرانية والإسلام (انترنت)